

TERGOVCHINING MUSTAQILLIGINI TA'MINLASH.**Chuboyeva Ozodaxon Quvonbekovna***NamDU yuridik fakulteti katta o'qituvchisi***To'raboyev Xurshidbek Sharofiddin o'g'li***NamDU yuridik fakulteti talabasi.*

Annotatsiya: Mazkur maqolada jinoyat ishini yuritishga mas'ul bo'lgan shaxs sifatida tergovchining huquqiy maqomi, protsessual vakolatlari, huquqlari va majburiyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: tergovchi, sud nazorati, prokuror nazorati, tergovchining mustaqilligi, dastlabki tergov, tergovchining vakolatlari

KIRISH. Tergovchi o'z faoliyati davomida jinoyatchilikni fosh qilish, qonun doirasida jinoyatchi faoliyatiga mustaqil baho berishni amalga oshiruvchi davlat xizmatchisi hisoblanadi.

Tergovchi oliy yuridik ma'lumotga ega, o'z faoliyati bo'yicha tajribaga ega, belgilangan tartibda ishga tayinlangan shaxsdir.

O'zbekiston jinoyat protsessual kodeksida tergovchi amalga oshiradigan faoliyatga tasnif berib otilgan.

Tergovchi: jinoyat ishini qo'zg'atishga va tugatishga, ishni qo'zg'atishni rad etishga; jinoyatni sodir etishda gumon qilinayotgan shaxslarni ushlab va so'roq qilishga; jinoyat protsessual kodeksida nazarda tutilgan tergov harakatlarini olib borishga; shaxsni ishda gumon qilinuvchi tariqasida ishtirok qilish uchun jalb etish to'g'risida qaror qabul qilishga; shaxsni ishda ayblanuvchi tariqasida ishtirok qilish uchun jalb etish to'g'risida va unga nisbatan ehtiyot chorasini tanlash haqida qaror qabul qilishga, bundan qamoqqa olish yoki uy qamog'i mustasno; o'z yurituviga qabul qilgan ishlar bo'yicha tezkor-qidiruv tadbirlarini bajarish to'g'risida yozma topshiriqlar berishga; boshqa tergovchi va surishtiruvchilarga ayrim tergov harakatlarini yuritish to'g'risida topshiriq berishga; tergovga qadar tekshiruv yoki tezkor-qidiruv faoliyatini amalga oshiruvchi organlarga shaxslarni ushlab turish, majburiy keltirish, qidirish to'g'risidagi qarorlarning ijrosini topshirishga, ulardan ayrim tergov harakatlarini yuritishda ko'maklashishni talab qilishga; qamoqqa olish yoki uy qamog'i tarzidagi ehtiyot chorasini qo'llash, uy qamog'i bo'yicha qo'shimcha taqiq (cheklov) belgilash to'g'risida iltimosnoma berishga, shuningdek ehtiyot chorasini FPKning [240](#) va [243¹-moddalariga](#) muvofiq bekor qilishga yoki o'zgartirishga; pasportning (harakatlanish hujjatining) amal qilishini to'xtatib turish to'g'risida iltimosnoma berishga; ayblanuvchini lavozimidan chetlashtirish to'g'risida, shaxsni tibbiy muassasaga joylashtirish haqida iltimosnomalar berishga,

shuningdek mazkur protsessual majburlor choralarini FPKda belgilangan tartibda bekor qilishga; murdani eksqumatsiya qilish to'g'risida, pochta-telegraf jo'natmalarini xatlash haqida iltimosnomalar berishga, shuningdek mazkur choralarni protsessual qonunda belgilangan tartibda bekor qilishga; amnistiya aktiga asosan jinoyat ishini qo'zg'atishni rad qilish to'g'risida yoki jinoyat ishini tugatish haqida sudga iltimosnoma kiritish to'g'risida prokurorga taqdimnoma kiritishga haqlidir. Tergovchi tergovning yo'nalishi va tergov harakatlarini yuritishga oid barcha qarorlarni, prokuror ruxsatini olish qonunda nazarda tutilgan hollarni istisno etganda, mustaqil ravishda qabul qiladi.

Tergovchi tergov yakuni bo'yicha prokuror tomonidan ayblov xulosasi yozadi va prokuror tomonidan tasdiqlashga olib boradi. JPK 384-moddasiga ko'ra, prokuror ayblov xulosasini tasdiqlashi yoki kamchiliklarni bartaraf etish yuzasidan qo'shimcha tergovga qaytarishi mumkin.

Tergov ishi qaytmasligi uchun tergovchi ishdagi barcha holatlarni sinchkovlik bilan, to'la, har tomonlama va xolisona ko'rib chiqishi shart.

Tergovchi qonunga asoslangan holda va huquqiy ongga amal qilib o'zining ichki ishonchi bo'yicha dalillarga baho beradi, Tergov va boshqa protsessual harakatlarni amalga oshirish ketma ketligini belgilab oladi. Ishni tergov qilish jarayonida kelib chiqadigan turli masalalarni hal etish tergovchining o'z majburiyatlarini bajara olishining muhim sharti hisoblanadi. Tanlov imkoniyatining berilmasligi jinoyat ishini yuritishga mas'ul shaxslarning o'z jinoyat-prosessual majburiyatlarining bajara olmasligiga olib keladi. Amaldagi qonunchiligimizni tahlil qilish orqali, tergovchi mustaqilligini ta'minlovchi elementlar sifatida quyidagilarni ko'rsatish mumkin:

- o'zining ichki ishonchiga asoslangan holda dalillarga baho bera olishi;
- protsessual qarorlar qabul qilishdagi mustaqillik (sud va prokuror ruxsati bilan o'tkaziladiganlar bundan mustasno);
- prokurorning bir qancha ko'rsatmalariga qo'shilmaslik va ular yuzasidan yuqori turuvchi prokurorga shikoyat qila olish;
- korxonalar, muassasalar, tashkilotlar va jismoniy shaxslar uchun majburiy bo'lgan topshiriqlar bera olish;
- jinoyat ishi doirasida tergov va protsessual harakatlar bo'yicha javobgarlikning mavjudligi.

Jinoyat-prosessual qonunchilikda tergovchining protsessual mustaqilligi, uning mohiyati, mazkur tushunchaning mazuni aniq belgilanmagan.

Tergovchining faoliyatidagi mustaqillik borasida bir qator fikrlar bor jumladan, V.V.Ulanov fikricha - "tergov organi rahbari yoki prokuror tomonidan tergovchi faoliyatining nazorat qilinishi uning protsessual mustaqilligiga salbiy ta'sir o'tkazmaydi"

Bir jihatga e'tibor qaratish kerakki, jinoyat proessining institusional tuzilishiga ko'ra tergovchi prokuror va suddan butunlay mustaqil ravishda faoliyat yurita olmaydi. Prokuror va sud nazorati tergovchilar tomonidan bo'lishi mumkin bo'lgan turli o'zboshimchaliklardan himoya qiladi, fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarining ehtimoliy buzilishidan asraydi. Umuman olganda, tergovchining mustaqilligini bir necha yo'nalishlarda ko'rishimiz mumkin bo'ladi:

1) davlat organi, mansabdor shaxs, jamoat birlashmalari va ularning vakillarining har qanday ta'siridan xoliligi;

2) tergovchining o'zi faoliyat yurituvchi huquqni muhofaza qiluvchi organdagi va bevosita uning foliyatini nazorat qilmaydigan yuqori turuvchi rahbarlardan mustaqillik.

Shu bilan birga, jinoyatlarni tergov qilish bilan shug'ullanuvchi mutlaqo mustaqil, o'zining rahbari, o'rinbosarlari va boshqa ko'plab boshliqlar faoliyat yurituvchi davlat idorasining tashkil etilishi ham tergovchining mustaqilligini to'liq ta'minlay olmaydi. Chunki, hokimiyat va bo'ysinuv munosabatlariga qurilgan bunday tizimda mustaqillikni ta'minlash muammoli masala.

Lekin tergov olib boorish jarayoniga umumiy e'tibor qaratilsa, bir necha organlar tomonidan amalga oshirilayotganligini kuzatish mumkin.

Tergov mustaqilligini yanada takomillashtirish uchun davlat miqyosida alohida tergov departamenti tashkil etilishu maqsadga muvofiq bo'ladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. T., O'zbekiston. -b,120
2. Vazirlar Mahkamasining 2023 yil 20 oktyabrdagi 550-son qarori Lex.uz
3. Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna. [ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-III ПЕНЕСАНСИДА ХОТИН-ҚИЗЛАР ИЖТИМОЙИ ҲИМОЯСИ](#) PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS: a collection scientific works of the International scientific conference (15 May, 2022) - Copenhagen:2022. ISSUE 13 - 226 p. 94-99
4. Chuboyeva Ozodaxon Kuvonbekovna. OILA MUQADDASLIGI HUQUQIY ASOSLARI. PEDAGOG RESPUBLIKA ILMİY JURNALI. 7 - TOM 2 - SON / 2024 - YIL / 15 - FEVRAL. 203-207
<http://www.bestpublication.org/>
5. Саидисаков Саидахроп Саидакравович. ЭМОТИВНОЕ ЗНАЧЕНИЕ И КАТЕГОРИЯ ЭМОТИВНОСТИ. 7 - TOM 2 - SON / 2024 - YIL / 15 - FEVRAL. <http://www.bestpublication.org/>. 198-202

6. Chuboyeva Ozodaxon "New Uzbekistan: Administrative Management Reform" Journal of Pedagogical Inventions and Practices ISSN NO: 2770-2367.

<https://zienjournals.com>

7. Kuvonbekovna C. O. OILA MUQADDASLIGI HUQUQIY ASOSLARI //PEDAGOG. - 2024. - T. 7. - №. 2. - C. 194-198.

8.Chuboyeva Ozodaxon Quvonbekovna. *Voyaga yetmaganlar huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish.* PEDAGOG RESPUBLIKA ILMIY JURNALI. 7 - TOM 4 - SON / 2024 - YIL / 15 - APREL. 10-16-betlar.

9.Ulanov V.V. Tergovchining jinoyat protsessida protsessual vakolatlarini amalga oshirishdagi mustaqilligi va mustaqilligi.

<https://cyberleninka.ru/article/n/samostoyatelnost-i-nezavisimost-sledovatelya-priosuschestvlenii-protsessualnyh-polnomochiy-v-ugolovnom-sudoproizvodstve>

10. Bykov V.M.Jinoyat protsessining dolzarb muammolari. P. 208.
<http://cj.bgu.ru/reader/article.aspx?id=20344>

11. Sementsov V.A. Tergovchining protsessual mustaqilligi va protsessual rahbarlik // Jinoyat-protsessual huquq normalari jinoyatlarni tergov qilishda qo'llashning dolzarb muammolari: yig'ish. ilmiy Art. xalqaro ilmiy-amaliy konf. Rossiya Tergov qo'mitasining malaka oshirish instituti. M.: Buki-Vedi, 2012. 360-364-betlar

12. <https://advokatnews.uz/xabar/1138.html>